

Rumyana Damyanova

(Bulgaria, Institute for Literature, Bulgarian Academy of Sciences)

Without Kamen but with КАМЕН

Abstract: The text reveals certain qualities of the person and scientist Kamen Mihaylov, a professor in the section Literature of the Bulgarian Revival, BAS. It outlines the position of K. Mihaylov among the literary historians, researchers of several centuries, his interests to archives and to seeking out unknown authors and works. Some distinguishable features of Kamen Mihaylov are highlighted, characterizing him as a non-standard personality with artistic inclinations and serene nature.

Key words: non-standard personality, archives, genre pragmatics, Bulgarian Revival, Revival encyclopedia

Румяна Дамянова

(България, Институт за литература, БАН)

Без Камен, но с КАМЕН

Камен Михайлов беше нестандартна личност, не можеше да бъде еднозначно определен, сякаш по различен начин всяко определение му прилягаше. Той се забелязваше, но не само с ръста, който го отличаваше в гилдията, а и с всички свои прояви, черти на характера, поведение. Многогранен в своите интереси, Камен беше творец – създаваше текстове, издирваше непознати творци и творби, снимаше уникални обекти и правеше фотоизложби, занимаваше се сериозно с дърворезба и дори направи две изложби на лично изработени икони, беше изключителен певец, беше поет. И всички свои таланти той сякаш ги раздаваше – винаги готов да напише нещо, да снима, да изпее, да посрещне гости в дома си на богата трапеза, приготвена лично от него, да работи до изнемога – да открива непознати факти и да ги споделя с колеги и приятели. Тази негова откритост печелеше привърженици.

Камен беше и един от най-активните членове на нашата Секция „Литература на Българското възраждане“ при Института за литература. Активен за работа, не за постигане на лични степени или звания. Той сякаш с поведението си показваше безразличие за признание – не го интересуваха постове, не възприемаше научната работа като трамплин за получаване на степени, просто работеше, приемаше и „черната“ работа – да преписва, да пише девет години протоколи като секретар, да върши всякакви технически дейности, бавеше се с всичко: издаде късно първата си книга, защити големия докторат късно, успя, също късно, да напише поредния труд за професура...не му стигна времето да похарчи професорската си заплата...

Камен работеше активно – навсякъде откриваше в библиотеки и частни сбирки нещо интересно, имаше око за неизвестното, за неоткрития факт, създаде огромен

Румяна Дамянова

масив от архиви, немалка част от тях вложи в двете значими книги от последните си години, в множество публикации. С всичко, което пишеше, Камен заемаше категорична позиция – беше човек на честта и делото, на казаната дума и отстояваното мнение. Множеството му статии и студии, книгите му – издават висока литературоведска култура, дълбочина на изследователския резец, фактологична пълнота и най-вече коректно изложено мнение. Изследванията му върху „поетическите послания“ на Петко Славейков, обширните научни коментари върху лириката и епиката на Пенчо Славейков, върху архивното наследство на Васил Друмев в книгата с ръкописи, издадена от Марина Смолянинова, уникалното издание на Устава на БКД с богат научен апарат, статиите му за жанровата прагматика през Българското възраждане, за трансформационните процеси при създаване на първоначалните форми на жанровия канон, както и анализи на процеси, автори и творби от възрожденското време – наложиха Камен Михайлов като личност със солиден авторитет на ерудит и като учен с висок изследователски морал. Той сякаш стъпваше в пътеката, оставена от Б. Пенев и Ив. Шишманов, П. Динеков и Д. Леков, но притежаваше и погледа на модерния литературовед от XXI век. Него го интересуваше нелеката българска съдба през вековете, отстояваше категорично позициите на българин, ревностно защитаваше постигнатото в нелекия български исторически път, не правеше компромиси и не флиртуваше с различни идеи за преоценки на миналото българско величие и страдание, които се нароиха по едно време и носеха всякакви дивиденди. Предпочиташе да погледне в дълбочина на историческите процеси, да застане до историческата истина, а това му донесе, особено с двете последни книги – монографичните изследвания „Мемоаристиката на ранните руско-турски войни (1768-1830)“ и предхождащата монография „Български/булгарски образи в рускоезична среда“, които се основават на богат документален материал в по-голямата си част за първи път въведен в българската хуманитаристика – немалко неразбиране и критики.

Знанията на Камен Михайлов като изследовател на литературата на Българското възраждане намериха мощно приложение в многогодишния труд на Секцията, започнат от проф. Дочо Леков – енциклопедия „Българско възраждане. Литература. Периодичен печат. Литературен живот. Културни средища“. От общо 1000 статии, вероятно повече от една трета са негови. На Камен и на желанието му да издирва непознатото се дължи наличието на статии за непознати личности в Енциклопедията, направо може да се каже – открития на творци от възрожденското време, останали съвсем неизвестни досега. А целият илюстративен материал – всички снимки и всевъзможни уникални издания и графики – е дело отново на Камен. В това отношение той остава незаменим...

Той не обичаше пустословието, отминаваше с търпеливо мълчание неуместни постъпки, изяви. Често напомняше любимата фраза на Стефан Кожухаров – „Важно е човек да не губи чувството си за хумор!“. Камен притежаваше това ведро чувство, превръщаше понякога неудобни ситуации в нещо весело и разчупващо. Веднъж, още проф. Динеков беше ръководител на Секцията, идвайки в четвъртък в Института видяхме, че вратата на Секцията е разбита и пантите са изкъртени. Отговорникът на сградата и контролорът от БАН, както строго обясняваха, неволно погледнаха към Камен – по физически данни, единствен той можеше да направи такава поразия. В настъпилия неловък миг, преди въобще да може да се реагира, Камен се засмя гръмогласно. Без думи. Стана весело и после многократно разказвахме този случай.

Веселите ситуации с Камен са много, но един случай е особено запомнящ се. Засякохме се в края на една командировка в Букурещ. Вечерта пътувахме с нощния

влак и на последната разходка из града той видя в една градинка двама души да секат дървета. Отиде при тях, явно не се намери език да се разберат, та със знаци им обясни нещо. Както и да е, изчаках доста – Камен се появи, като мъкнеше един пън, вероятно не по-лек от 15-17 кг. Смахме се много, а той само каза: „Всички носят от чужбина подаръци, а аз ще занеса на жена ми вкъщи пън“. По-късно, от този именно пън, той изработи дузина икони, те влязоха в изложбата му, а по думи на Сава Сивриев е занесъл една и в Йерусалим...

Камен беше артист – с едно усещане за поезия и музика, което не го напускате и сякаш надделяваше над всичко. Той беше единственият човек в Секцията, когото буквално молих да даде труда си „Текст и контекст на Христо Ботев“ за хабилизация, с него после буквално се карах да предаде големия си докторат за защита, колеги от други български университети предлагаша да говорят с него да ускори процедурата. Дори за наградата „Сергей Есенин“, дадена на трима чужденци – изследователи на руския поет – през 2015 г. от името на Музея-резерват "Сергей Есенин" в Константиново, научихме от един руски сайт. Имаше някаква немара в поведението му към себе си, но и тя сякаш беше съпроводена с ведрост и усмивка. Веднъж бяхме двамата в Секцията и той нещо работеше, когато реших за пореден път да му напомня да предава, че времето отминава, че се бави. Той ме погледна и се усмихна загадъчно: „Добре. Но преди това те каня утре, вторник, в 18 ч. на концерт в Столичната библиотека“. Оказа се, че той всеки вторник, от 18 ч. в руския отдел на Столична библиотека, свири на китара и пее класическите песни на руски бардове, незабравими софийски градски песни, трудната родопска класика „Дафино“ и какво ли не... А публиката? – това бяха всички читатели на Столична библиотека, отишли за книга и чули примамлив китарен звън. Едно артистично извличане от нелекото, изпълнено с рутина и всякакви принуди, ежедневие, един недълъг миг на поезия и музика.. Е, защитата на доктората стана накрая, но май две години след тази случка.

Камен...

Камен Михайлов го няма сред нас. Но е и сред нас – с написаното, с изреченото, с изпятото, със сътвореното, с приятелството... Почти чуваме гласа му да пее една от класиките на Висоцки: *...я конечно вернусь, весь в друзьях и в мечтах...*